

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

INTERNET NEOLOGIZMLARINI TARJIMADA EKVIVALENTLIGINI TA'MINLASH

G'aniyeva Mahliyo Norboyevna
Qarshi davlat universiteti, PhD doktorantura talabasi

Annotatsiya

Mazkur maqola internet diskursida yuzaga kelayotgan neologizmlarning tarjimada ekvivalentligini ta'minlash masalasiga bag'ishlangan. Tadqiqotda zamonaviy raqamli kommunikatsiya jarayonida paydo bo'lgan yangi leksik birliklarning semantik, pragmatik va funksional xususiyatlari tahlil qilinadi hamda ularni tarjima qilishda qo'llaniladigan asosiy strategiyalar aniqlanadi. Xususan, transliteratsiya, kalkalash, tavsifiy tarjima va funksional muqobillik usullarining samaradorligi internet neologizmlari misolida ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, internet neologizmlarini tarjima qilishda kontekst, kommunikativ maqsad va auditoriya omillari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuningdek, maqolada tarjimada adekvatlik va ekvivalentlikni ta'minlash uchun kompleks yondashuv zarurligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: internet diskursi, neologizm, tarjima, ekvivalentlik, adekvatlik, transliteratsiya, kalkalash, funksional muqobillik, raqamli kommunikatsiya, leksik innovatsiya.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКВИВАЛЕНТНОСТИ ПЕРЕВОДА ИНТЕРНЕТ-НЕОЛОГИЗМОВ

Ганиева Махлиё Норбоевна
Каршинский государственный университет, докторант (PhD)

Аннотация

Данная статья посвящена проблеме обеспечения эквивалентности при переводе интернет-неологизмов. В исследовании анализируются семантические, прагматические и функциональные особенности новых лексических единиц, возникающих в современной цифровой коммуникации, а также определяются основные стратегии их перевода. Особое внимание уделяется таким способам, как транслитерация, калькирование, описательный перевод и функциональный эквивалент. Результаты исследования показывают, что контекст, коммуникативная цель и целевая аудитория играют ключевую роль в достижении адекватного перевода. Обосновывается необходимость комплексного подхода для обеспечения эквивалентности и адекватности при переводе интернет-неологизмов.

Ключевые слова: интернет-дискурс, неологизм, перевод, эквивалентность, адекватность, транслитерация, калькирование, функциональный эквивалент, цифровая коммуникация, лексические инновации..

ENSURING EQUIVALENCE IN TRANSLATION OF INTERNET NEOLOGISMS

G'aniyeva Mahliyo Norboyevna
Karshi State University, PhD Doctoral Student

Abstract

This article is devoted to the issue of ensuring equivalence in the translation of internet neologisms. The study analyzes the semantic, pragmatic, and functional features of newly emerging lexical units in modern digital communication and identifies the main strategies used in their translation. In particular, the effectiveness of transliteration, calque, descriptive translation,

and functional equivalence is examined based on examples of internet neologisms. The results show that context, communicative purpose, and target audience play a crucial role in achieving adequate translation. The paper also substantiates the need for an integrated approach to ensure both adequacy and equivalence when translating internet-related lexical innovations.

Keywords: Internet discourse, neologism, translation, equivalence, adequacy, transliteration, calque, functional equivalence, digital communication, lexical innovation.

XXI asrda raqamli texnologiyalar va global kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi natijasida internet diskursi til tizimining eng faol va tez o'zgaruvchan qatlamlaridan biriga aylandi. Internet muhitida yuzaga kelayotgan yangi tushunchalar, hodisalar va kommunikativ ehtiyojlar yangi leksik birliklar — neologizmlarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Bunday birliklar qisqa vaqt ichida keng ommalashib, nafaqat ingliz tilida, balki boshqa tillarning ham lug'at tarkibiga kirib bormoqda. Internet neologizmlari ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, bloglar, forumlar va boshqa raqamli platformalarda faol qo'llanilib, zamonaviy kommunikatsiyaning muhim tarkibiy qismiga aylangan. Internet neologizmlarining aksariyati ingliz tilida shakllanib, keyinchalik boshqa tillarga tarjima yoki moslashtirish orqali kirib keladi. Shu sababli ularni tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash muhim lingvistik va tarjimashunoslik muammolaridan biri hisoblanadi. Neologizmlarning yangiligi, ularning kontekstga bog'liqligi hamda madaniy-pragmatik xususiyatlari tarjima jarayonida to'liq muqobil variantni tanlashni murakkablashtiradi. Ko'plab hollarda tarjimon yangi birlikni transliteratsiya qilish, kalkalash, tavsifiy tarjima berish yoki funksional muqobil yaratish kabi turli strategiyalarni qo'llashga majbur bo'ladi. Biroq ushbu strategiyalarning har biri har doim ham to'liq semantik va pragmatik ekvivalentlikni ta'minlay olmaydi. Tarjimashunoslik nazariyasida ekvivalentlik tushunchasi tarjimaning asosiy mezonlaridan biri sifatida qaraladi. Ekvivalentlik nafaqat leksik ma'noning mos kelishini, balki birlikning funksional, stilistik va kommunikativ xususiyatlarining ham saqlanishini nazarda tutadi. Internet diskursidagi neologizmlar esa ko'pincha qisqartmalar, slang birliklar, metaforik ifodalar yoki yangi so'z yasaliş modellari asosida yaratilgani sababli ularni tarjima qilishda an'anaviy yondashuvlar yetarli bo'lmaydi. Shu bois internet neologizmlarini tarjima qilishda lingvistik, pragmatik va sotsiomadaniy omillarni kompleks ravishda hisobga olish zarur. Mazkur tadqiqotning maqsadi internet neologizmlarini tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash muammolarini aniqlash, ularning lingvistik va funksional xususiyatlarini tahlil qilish hamda samarali tarjima strategiyalarini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot natijalari zamonaviy tarjimashunoslik, internet lingvistikasi va amaliy tarjima faoliyati uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi, shuningdek, raqamli kommunikatsiya sharoitida yangi leksik birliklarni adekvat tarjima qilish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili(Literature Review).

Internet diskursi va neologizmlar masalasi zamonaviy lingvistika va tarjimashunoslikning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Neologizm tushunchasi dastlab umumiy tilshunoslik doirasida o'rganilgan bo'lib, olimlar uni tilning rivojlanishi va jamiyatdagi ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar bilan bog'liq holda izohlaydilar. Masalan, L. Bauer neologizmlarni til tizimining tabiiy rivojlanish mahsuli sifatida baholab, ularning paydo bo'lishi yangi tushunchalarni ifodalash zarurati bilan bog'liqligini ta'kidlaydi (Bauer, 1983, pp. 42–45). Shuningdek, A. Rey neologizmlarni tilning dinamik qatlamiga mansub birliklar sifatida ko'rib, ularning semantik va funksional moslashuv jarayonlarini tahlil qilgan (Rey, 1995, pp. 63–70). Internet diskursining lingvistik xususiyatlari D. Crystal tomonidan keng o'rganilgan. U internet tilini alohida kommunikativ muhit sifatida tavsiflab, unda qisqartmalar, akronimlar, grafonlar va yangi so'z yasaliş modellari faol qo'llanishini ko'rsatadi (Crystal, 2006, pp. 1–20). Olimning fikricha, internet tilining asosiy xususiyati uning tezkorligi va innovatsion xarakteridir, bu esa

neologizmlarning tez paydo bo'lishi va keng tarqalishiga olib keladi. Shuningdek, S. Herring (2004, pp. 338–352) kompyuter vositasidagi kommunikatsiyani tahlil qilib, undagi leksik innovatsiyalar ijtimoiy identifikatsiya va kommunikativ samaradorlik bilan bog'liqligini asoslab bergan. Tarjimashunoslikda neologizmlarni tarjima qilish masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. P. Newmark neologizmlarni tarjima qilishning asosiy usullari sifatida transliteratsiya, kalkalash, funksional muqobil, tavsifiy tarjima va adaptatsiyani ko'rsatadi (Newmark, 1988, pp. 140–149). Uning ta'kidlashicha, tarjimon tanlaydigan usul matnning kommunikativ vazifasi va auditoriyaga bog'liq bo'ladi. Shunga o'xshash fikrlarni V. N. Komissarov ham ilgari surib, ekvivalentlikni tarjimaning asosiy mezonini sifatida belgilaydi va uni semantik, stilistik hamda funksional darajalarda namoyon bo'lishini ko'rsatadi (Komissarov, 1990, pp. 51–60). E. Nida tarjimada ekvivalentlik tushunchasini chuqur ishlab chiqqan olimlardan biri bo'lib, u formal va dinamik ekvivalentlik nazariyasini taklif etgan (Nida, 1964, pp. 159–171). Dinamik ekvivalentlik nazariyasiga ko'ra, tarjima natijasida hosil bo'lgan matn qabul qiluvchi auditoriyada asl matnga yaqin kommunikativ ta'sir uyg'otishi kerak. Bu yondashuv internet neologizmlarini tarjima qilishda ayniqsa muhim, chunki bunday birliklar ko'pincha ma'no bilan birga pragmatik va stilistik yukni ham o'z ichiga oladi. Zamonaviy tadqiqotlarda internet neologizmlarining tarjima muammolari alohida yo'nalish sifatida ko'rib chiqilmoqda. Masalan, Cabré (1999, pp. 203–210) terminologik birliklarning tarjimasida konseptual moslikni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi. Shuningdek, Baker (2011, pp. 17–25) ekvivalentlikning turli darajalarini (so'z darajasi, grammatik daraja va pragmatik daraja) ajratib ko'rsatib, yangi leksik birliklarni tarjima qilishda kontekstning hal qiluvchi rol o'ynashini qayd etadi. O'zbek tilshunosligida ham neologizmlar va ularning tarjimasini masalasi bir qator olimlar tomonidan o'rganilgan. Sh. Rahmatullayev o'zbek tilining izohli lug'ati va leksikologiyasiga oid tadqiqotlarida yangi so'zlarning til tizimiga kirib borish jarayonini tahlil qilgan (Rahmatullayev, 2012, pp. 112–118). B. Yo'ldoshev va boshqa o'zbek tilshunoslari esa zamonaviy o'zbek tilida internet orqali kirib kelayotgan o'zlashma birliklar va ularning moslashuv xususiyatlarini o'rganganlar.

Yuqoridagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, neologizmlar va ularning tarjimasini masalasi nazariy jihatdan keng o'rganilgan bo'lsa-da, ayniqsa internet diskursiga xos neologizmlarning o'zbek tiliga tarjimasida ekvivalentlikni ta'minlash muammolari hali yetarli darajada tizimli tahlil qilinmagan. Shu sababli mazkur tadqiqot internet neologizmlarining lingvistik xususiyatlarini va ularni tarjima qilish strategiyalarini aniqlash orqali ushbu ilmiy bo'shliqni qisman to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology)

Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – internet diskursiga xos neologizmlarni tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash muammolarini aniqlash, ularning lingvistik va funksional xususiyatlarini tahlil qilish hamda samarali tarjima strategiyalarini aniqlashdir. Shu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar va tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqot sifat va miqdoriy yondashuvni birlashtirgan kompleks dizayn asosida olib borildi. Internet neologizmlarining lingvistik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash uchun sifatli tahlil usullari qo'llanildi, ularni tarjima jarayonidagi ekvivalentlikni baholash uchun esa miqdoriy statistik tahlildan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida internet muhitidagi so'nggi 5 yil ichida yaratilgan neologizmlar tanlandi. Ma'lumotlar quyidagi platformalardan yig'ildi: ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Telegram, Instagram), bloglar, forumlar va onlayn yangiliklar saytlar. Tanlangan materiallar neologizmlarning turli turlarini (slang, qisqartmalar, yangi so'z yasash modellari, metaforik ifodalar) qamrab oladi. Lingvistik tahlil: Neologizmlarning morfologik, semantik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash. Bu jarayonda har bir birlikning funksiyasi, ma'nosi va kontekstdagi ishlatilishi o'rganildi. Tarjima strategiyalarini tahlil qilish: Neologizmlarni ingliz, rus va o'zbek tillariga tarjima qilish jarayonida qo'llaniladigan asosiy

strategiyalar (transliteratsiya, kalkalash, tavsifiy tarjima, funksional muqobil) tahlil qilindi va ularning samaradorligi baholandi. Kvantitativ tahlil: Tarjima variantlarining foizli taqsimoti va eng ko'p qo'llanilgan strategiyalar statistik jihatdan aniqlandi. Internet manbalaridan neologizmlar yig'ildi va lug'at shaklida tasniflandi. Har bir neologizm uchun asl til va kontekst aniqlab olindi. Neologizmlarning tarjima strategiyalari aniqlanib, ularning kontekstga mosligi va ekvivalentligi baholandi. Natijalar jadval va diagrammalar orqali vizual tarzda taqdim etildi. ezonlar bo'yicha baholandi:

Semantik ekvivalentlik – ma'no va leksik tarkibning mosligi; Pragmatik ekvivalentlik – matnning kommunikativ ta'siri va funksiyasining saqlanishi;

Stilistik va funksional ekvivalentlik – kontekstga mos kelish va auditoriya uchun tushunarliklik; Adaptiv moslashuv – madaniy yoki texnologik xususiyatlarni hisobga olish.

Tahlillar va Natijalar (Analysis and Results) .Mazkur tadqiqot doirasida internet diskursiga xos 200 ta neologizm tahlil qilindi. Ularning lingvistik, semantik va pragmatik xususiyatlari aniqlanib, tarjimada qo'llanilgan strategiyalar o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, internet neologizmlari turlicha xarakterga ega bo'lib, ular orasida qisqartmalar va akronimlar (40%), yangi so'z yasash modellari (30%), slang va noformal ifodalar (20%), shuningdek, metaforik yoki obrazli birliklar (10%) eng ko'p uchraydi. Ushbu taqsimot internet neologizmlari orasida qisqartmalar va yangi so'z yasash modellari eng faol ishlatilishini ko'rsatadi.

Tarjima jarayonida neologizmlarga turli strategiyalar qo'llanilgan. Eng ko'p ishlatilgan usul tavsifiy tarjima bo'lib (40%), uni transliteratsiya (25%), funksional muqobil (20%) va kalkalash (15%) usullari kuzatadi. Tavsifiy tarjima va funksional muqobil strategiyalari kontekstga mos va auditoriya tomonidan tushunarli tarjimani ta'minlashda samarali ekanligi aniqlangan. Transliteratsiya esa ko'pincha qisqa muddatli yechim sifatida qo'llaniladi, ammo u ma'noni yetarlicha uzata olmaydi. Kalkalash esa leksik moslikni ta'minlashda, ba'zi hollarda stilistik va pragmatik nuqtai nazardan yetarli darajada samarali bo'lmaydi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, internet neologizmlarini tarjima qilishda bir qator muammolar yuzaga keladi. Jumladan, ko'plab neologizmlar madaniy va ijtimoiy kontekstga bog'liq bo'lib, boshqa tilga to'liq mos kelmaydi. Shuningdek, slang va internet ifodalari noformal intonatsiya va kommunikativ nuanslarni o'z ichiga oladi, bu esa ularni tarjima qilishni murakkablashtiradi. Internet neologizmlari tez-tez yangilanib turadiganligi esa tarjimashunoslik amaliyotida doimiy kuzatuv va yangilanishni talab qiladi. Olingan natijalar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: birinchidan, tarjima jarayonida kontekst tahlili birinchi o'rinda bo'lishi kerak; faqat leksik moslik yetarli emas. Ikkinchidan, internet neologizmlarini tarjima qilishda tavsifiy va funksional muqobil strategiyalari eng samarali yondashuv hisoblanadi. Uchinchidan, tarjimon madaniy va kommunikativ omillarni hisobga olgan holda moslashtirish orqali ekvivalentlikni oshirishi mumkin. Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, internet neologizmlarini tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash nafaqat semantik, balki pragmatik va stilistik jihatlarni hisobga olishni talab qiladi. Tavsifiy tarjima va funksional muqobil strategiyalari bu jarayonda eng samarali vositalar sifatida namoyon bo'ladi, ular tarjimaning auditoriya uchun tushunarli va kontekstga mos bo'lishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, neologizmlarning tez yangilanishi va madaniy xususiyatlari tarjimashunoslik amaliyotida doimiy yangilanishni zarur qiladi.

Xulosa (Conclusion). Mazkur tadqiqot internet diskursiga xos neologizmlarni tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash muammolarini aniqlashga, ularning lingvistik va funksional xususiyatlarini tahlil qilishga hamda samarali tarjima strategiyalarini belgilashga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, internet neologizmlari turlicha xarakterga ega bo'lib, ular orasida qisqartmalar, yangi so'z yasash modellari, slang birliklari va metaforik ifodalar eng ko'p uchraydi. Ushbu birliklarni tarjima qilishda kontekst, kommunikativ maqsad

va auditoriya omillari hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Tarjima strategiyalari tahlili shuni ko'rsatdiki, tavsifiy tarjima va funksional muqobil eng samarali yondashuvlar bo'lib, ular neologizmlarning semantik, pragmatik va stilistik xususiyatlarini saqlash imkonini beradi. Transliteratsiya va kalkalash esa ma'lum hollarda yordamchi vosita sifatida ishlatiladi, ammo ular har doim ham to'liq ekvivalentlikni ta'minlay olmaydi. Tadqiqot shuningdek, internet neologizmlarini tarjima qilishda yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqladi: konseptual noaniqlik, pragmatik tafovutlar va tezkor yangilanish. Shu sababli, tarjimashunoslik amaliyotida kompleks yondashuv -lingvistik, pragmatik va madaniy omillarni bir vaqtda hisobga olish - muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari internet neologizmlarini tarjima qilish jarayonida ekvivalentlikni ta'minlashning ilmiy va amaliy asoslarini mustahkamladi va zamonaviy tarjimashunoslik hamda internet lingvistikasi uchun foydali tavsiyalar berdi. Bu tadqiqot kelgusida o'zbek tilida internet neologizmlarini adekvat tarjima qilish bo'yicha ilmiy izlanishlar va amaliy qo'llanmalarni ishlab chiqish uchun poydevor vazifasini bajaradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – 2nd ed. – London: Routledge, 2011. – P. 17–25.
2. Bauer L. English Word-Formation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1983. – P. 42–45.
3. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. – Amsterdam: John Benjamins, 1999. – P. 203–210.
4. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – P. 1–20.
5. Herring S. C. Computer-Mediated Discourse Analysis: An Approach to Researching Online Behavior // Designing for Virtual Communities in the Service of Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – P. 338–352.
6. Комиссаров В. Н. Теория перевода. – Москва: Прогресс, 1990. – С. 51–60.
7. Nida E. A. Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating. – Leiden: Brill, 1964. – P. 159–171.
8. Newmark P. A Textbook of Translation. – New York: Prentice Hall, 1988. – P. 140–149.
9. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining leksik rivojlanishi va neologizmlar. – Toshkent: Fan, 2012. – B. 112–118.
10. Rey A. Neologisms and Language Change. – Oxford: Oxford University Press, 1995. – P. 63–70.